

*sió*n constitue la teoria general de ese *logos* renovado en sus orígenes. La obra, estructurada sutilmente entre la poesía de poderosas metáforas y la rigurosidad de unas deducciones trazadas casi *more geometri-co*, se articula en tres partes: la primera, un análisis metafísico de la realidad simbolizado por el espejo de Dioniso, espejo que refleja el juego de violencia que hace aflorar en «la superficie las imágenes clarificadas de la apariencia, regidas por el dominio alternativo de lo necesario y lo casual» (p. 82). La segunda, un análisis lógico-gnoseológico del entramado cognoscitivo en el que se pone de manifiesto, en concordancia con el plano metafísico, la preeminencia de la modalidad (necesidad-contingencia), frente a la categoría de la cualidad, de donde se deduce una contradicción triangular en el seno de la propia razón. Esto conduce a la formulación y demostración de la «ley general de la deducción»: «un objeto, si es, por necesidad no es; si no es, por necesidad es» (p. 180). Dicha ley es requerida por la estructura de la apariencia, poniendo de manifiesto la modalidad que habita en el objeto necesario. La tercera, una historia de la razón, historia de la razón, mar-

cada por dos mentiras sucesivas: la toma de autonomía de la expresividad impropia de la palabra escrita, que da lugar a un «logos» espurio (p. 194 y s.); y la subordinación del conocimiento al punto de vista exclusivo del individuo, que supone la instrumentalización de la razón en función de la acción (p. 256 y s.). Todo ello ubicado en el espacio pertinente que le otorga su valor.

Aceptar la invitación que se nos hace en esta obra no es tarea fácil. En ningún momento ha escatimado el autor cualquier tipo de esfuerzo por nuestra parte. La posesión de lo realmente preciado nunca se nos ofrece de modo abierto, sino que sólo se adquiere dejando en el camino todo el empeño y la valía del pretendiente.

La obra concluye con un aparente regalo del que nada se nos había advertido en el índice: «una serie de preguntas sin orden aparente, con respuestas convenientemente ambiguas». Todo queda dicho en ellas sin que nada se diga. Una vez más la verdad se revela, pero sólo para el que se atreve a descifrarla.

Miguel Ángel López Muñoz

GUZZONI, Ute

Über Natur. Aufzeichnungen unterwegs: zu einem anderen Naturverhältnis

Verlag Karl Alber, Freiburg/Munic, 1995

Wendungen. Versuche zu einem nicht identifizierenden Denken

Verlag Karl Alber, Freiburg/Munic, 1982

Amb l'experiència d'una dedicació de dècades a l'estudi de la tradició filosòfica, que els seus llibres, així com bona part de les seves classes a l'Albert-Ludwigs-Universität de Freiburg, ens mostren concentrada especialment en Aristòtil, Hegel i els dos extrems del pensament alemany contemporani, Adorno i Heidegger, l'autora torna un altre cop sobre aquells autors, però ara en un assaig amb preten-

sions diferents de la literatura secundària, de la literatura sobre una altra literatura. La intenció d'*Über Natur* s'expressa ja en la forma, que sorprèn tan bon punt es fulleja a la llibreria. L'índex, que ordena conceptes filosòfics de la manera més tradicional a les pàgines introductòries, desapareix de la superfície en començar la lectura, ocult per l'ordre d'un diari personal, el diari d'un viatge. I els capítols que duen

el nom de la ciutat on han estat escrits, en un recorregut per la Mediterrània, Àsia i Amèrica, reivindiquen la importància d'abastar, del llibre estant, el lloc des d'on s'escriu, de parlar del món que acull l'autora, dels diferents paisatges que l'autora vista. La intenció és subratllada amb les fotografies que ens ofereixen la vista de què gaudia quan va escriure alguns dels capítols, l'última cosa que es pot esperar d'un llibre de filosofia, i que, lluny de respondre a un gust per l'ornamentació, insisteix en la voluntat de mirar enfora. La forma il·lustra així l'objectiu del treball: alliberar-se d'un cert pessimisme, del qual la lectura d'Adorno és en bona part culpable, i mirar de pensar una nova relació amb la natura, on, per sobre dels nostres somiejos d'una harmonia estival que guareixi el dolor, cal que predomini la sensibilitat per la diferència i el fet de deixar-se sorprendre per la natura tot cercant relacions de joc i descobriment.

En el llibre queda palès l'esforç de trobar l'estil més adient per oferir aquestes idees a un públic ben ampli. La claredat és un dels mèrits d'aquest treball, i si en algun moment el text queda pres en discussions especialment abstruses, no triga a deixar pas a una plaent descripció, de paisatges o de teories.

Així s'embarca Guzzoni durant més de 300 planes, en l'anàlisi de diverses mirades a la natura, fetes des de la llunyania o el fet de voler-se a prop, la confiança amb els riscos de la ingenuïtat o la malfiança amb moments de lucidesa, l'erudició que ateny el més ínfim detall o el desconeixement que desemboca en la por. Les reflexions avancen amb l'agilitat que només permet un pòsit de cultura sedimentat durant anys de lectures, i vessat finalment en la comprensió de la nostra relació amb la natura, vessat, així doncs, a l'exterior. Fent del seu viatge no només forma, sinó també contingut, ens recull, així mateix, observacions sorprenents sobre la concepció de la natura en altres cultures; i fent tot seguit un viatge en el temps, res-

segueix a Grècia el naixement de la concepció de la «segona natura», per aplicarlo després a la nostra realitat, tan determinada ara per tots els objectes que introduïm en el món, i la vida pròpia de què semblen disposar quan sovint s'escapen al nostre control.

Un altre dels temes centrals és la relació entre la natura exterior i la que duem a dins nostre, però aquest és potser un dels llocs on es fa palès l'únic motiu de crítica que em desperta aquesta obra: que l'esforç permanent de vèncer el pessimisme li faci defugir d'enfrontar els llocs més foscos, on la relació amb la natura és contradictòria i dolorosa: el patiment, la violència, la injustícia. Guzzoni s'hi apropa al final en analitzar breument la *Dialèctica de la Il·lustració*, però sense ganes de capbussar-s'hi. Qui ja coneix què hi ha sota l'aigua té per un cop ganes, com somiejava Adorno als *Minima Moralia*, de surar en el balanceig de les ones dolçament al sol.

La lectura d'*Uber Natur* és una bona introducció a aquesta autora, especialment quan, mirant enrere, decidim treballar un text més abstracte i difícil com és *Wendungen*, l'altre llibre que queda al marge de les seves monografies sobre diversos autors, però, aquest cop, no per pretendre mirar a l'exterior, sinó per intentar —a partir de l'anàlisi de sis temes diferents en textos on la brevetat té una relació proporcionalment inversa a la densitat— de tornar a definir alguns dels conceptes principals de la filosofia contemporània en cerca de noves possibilitats, de noves vies.

Un quadre de Cézanne, l'ús en la tradició filosòfica de les metàfores de la foscor i la llum, o l'experiència del temps en les relacions personals, són punts de partida ben concrets per a una anàlisi de conceptes dirigida sempre a la recerca de les diferències, a recórrer tots els matisos defugint les superfícies planes i monocolors de la igualtat i la identitat. Una recerca de la convivència en un joc continu, actiu i

aportador sempre de nous coneixements, entre contraris que no s'han de vèncer en una unitat que els elimina. I en destacaria especialment l'expressió d'aquestes idees amb l'anàlisi de les diferents formes del temps en les relacions humanes: des del moment potser casual de la primera trobada, fins a la memòria comuna, les expectatives compartides, o el temps de les converses i les discussions. Cada una d'aquestes vivències és analitzada des de la perspectiva de la finitud del temps, del final necessari de tota història compartida amb un altre, fins que el text desemboca en la descripció de l'experiència de

la separació o la pèrdua com el moment de màxima comprensió del que volen dir la diferència i la relació amb altri. Inspirada en Heidegger, el to allunya, però, aquesta reflexió del pensament heideggerià, per tal com insisteix en la importància de les experiències de l'individu concret i la seva història, i acaba reivindicant la continuació de l'esforç d'Adorno per posar els conceptes de finitud i diferència al servei d'una defensa de l'individu.

Marta Tafalla

DUCH, Ll.

La educación y la crisis de la modernidad

Paidós, Colección Paidós Educador, Barcelona, 1997, 144 p.

Ens trobem davant una obra important. Pels que ens dediquem a la filosofia de l'educació serà sens dubte i a partir d'ara un punt de referència obligat. El seu autor, Lluís Duch, un dels antropòlegs més importants en aquest país, és sobradament conegut en l'àmbit de la seva especialitat, la fenomenologia de la religió o, més exactament, l'antropologia de la religió. Ara, l'autor es proposa com a objectiu aplicar les tesis bàsiques del seu mètode antropològic a l'anàlisi del fenomen educatiu i, més concretament, a l'estudi de les crisis de les transmissions en la societat moderna. Lluís Duch ja havia argumentat en altres llibres seus que la crisi del món modern era fonamentalment una *crisi pedagògica*. Què significa això? Vol dir que la crisi afecta fonamentalment les *institucions* encarregades de transmetre l'univers simbòlic a partir del qual l'ésser humà haurà de fer front al món.

L'ésser humà apareix caracteritzat en l'obra de Lluís Duch com un ens fràgil ambigu, indefinit, amb necessitat d'acolliment. També aquí l'autor recull plantejaments anteriors, però fent un èmfasi especial en

la qüestió de les *estructures d'acollida*. Però, què és una estructura d'acollida? Lluís Duch afirma que les estructures d'acollida constitueixen el marc a l'interior del qual l'ésser humà pot posar en pràctica aquelles teodicees pràctiques que tenen la virtut d'instaurar, enmig de la provisionalitat i novetat de la vida quotidiana, diverses pràctiques de dominació de la contingència. Si les institucions i les estructures d'acollida entren en crisi no es pot fer front al «drama de la contingència». La relació, doncs, entre l'ésser humà (*Mensch*), l'educació i la contingència és la clau hermenèutica del llibre que ens ocupa. L'ésser humà és *contingent* perquè viu en situacions que no pot controlar i sobre les quals no pot expressar res de definitiu. La vida, el sofriment, la mort... tenen a veure amb allò que hi ha d'indisponible en l'existència humana, són expressions de la contingència. Ara bé, com es pot entendre el fenomen educatiu des d'aquest punt de vista? En la resposta a aquesta pregunta rau l'originalitat —al meu entendre— del llibre de Duch.